

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ԱՐՎԵՍՏԱԲԱՆԸ ԵՎ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ
(ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Վիգեն Ղազարյանի ծննդյան
75-ամյակի առթիվ)

Լրացավ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի վարիչ, ԳԱԱ թղթակից անդամ, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Վիգեն Հովհաննեսի Ղազարյանի ծննդյան 75-ամյա հոբելյանը:

Վ. Ղազարյանը ծնվել է 1943 թ. մարտի 16-ին Երևանում: 1960-ին ավարտելով Երևանի Ա. Խանջյանի անվան միջնակարգ դպրոցը՝ ընդունվում է Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի նկարչության և տարրական կրթության մեթոդիկայի բաժինը, որն ավարտել է 1965-ին:

1965–1966 թթ. Վ. Ղազարյանն աշխատում է պարբերական մամուլի և ռադիոյի լուրերի թարգմանիչ “Արմտագի” (“Արմենպրեսի”) թարգմանչական բաժնում, 1967–1968 թթ.՝ Հայկական սովետական հանրագիտարանում որպես կրտսեր գիտաշխատող, կազմում է մի շարք բառացանկեր (հայոց լեզվի քերականության, կերպարվեստի, բալետի և այլն), 1968–1969 թթ. էլ՝ Հայաստանի պետական պատկերասրահում որպես էքսկուրսավար:

1969 թ. Վ. Ղազարյանն ընդունվում է ՀԽՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի Արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի ասպիրանտուրա, 1975 թ. պաշտպանում է թեկնածուական ատենախոսություն “Մարգիս Պիծակ” թեմայով, ստանում արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճան և աշխատանքի անցնում Արվեստի ինստիտուտում՝ նախ որպես կրտսեր, հետագայում՝ ավագ, առաջատար ու գլխավոր գիտական աշխատող: 1988 թ. առ այսօր նա Արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի վարիչն է: Վ. Ղազարյանն Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի անդամ է, իր ստեղծման օրից՝ 1996 թ. ի վեր, ինստիտուտի գիտական աստիճանաշնորհման 016 մասնագիտական խորհրդի անդամ (1996–2008-ին՝ նախագահի տեղակալ):

1992 թ. Վ. Ղազարյանը Ռուսաստանի Դաշնության մշակույթի նախարարության Արվեստագիտության ինստիտուտում (Մոսկվա) պաշտպանում է դոկտորական ատենախոսություն՝ “Խորանների մեկնությունները” թեմայով, և նրան շնորհվում է արվեստագիտության դոկտորի գիտական աստիճան: 2000 թ. նա ստանում է պրո-

Ֆեառի գիտական կոչում: 2010 թ. ընտրվում է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ:

Զուգահեռաբար, ընդհատումներով, որպես թարգմանիչ Վ. Ղազարյանն աշխատել է Հայաստանի հեռուստառադիոպետկոմի Սփյուռքի բաժնում, 1990–2000-ական թթ. եղել ՀՀ կառավարությանն առընթեր գիտական թեմաների հաստատման հանձնաժողովի անդամ:

Լայն ու ընդգրկուն են հետազոտողի գիտական հետաքրքրությունների շրջանակները: Նրան հավասարապես զբաղեցրել է թե՛ հայ միջնադարյան կերպարվեստի, թե՛ արդի հայ նկարիչների և քանդակագործների (այդ թվում՝ Արշիլ Գորկի, Մարտիրոս Սարյան, Էդվարդ Բաբելյան, Արամ Բաբելյան, Գագիկ Ղազարյան, Վաղարշակ Արամյան, Կարեն Սմբատյան, Անդրանիկ Կիլիկյան) ստեղծագործության հետազոտությունը:

Վ. Ղազարյանը Երևանում ու Մոսկվայում հայերեն և ռուսերեն լեզուներով հրատարակված արվեստագիտական տասնյակ գրքերի ու ալբոմների, այդ թվում՝ 1981-ին Մոսկվայում լույս տեսած “Մատենադարան” պատկերազրքի (համահեղինակ՝ Ս. Մանուկյան), ինչպես նաև Երևանում, Թիֆլիսում, Մոսկվայում, Բուխարայի տարբեր քաղաքներում, Նյու Յորքում և այլուր հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն լեզուներով տպագրված շուրջ 150 գիտական, քննադատական, հանրագիտարանային հոդվածների հեղինակ է:

1980-ին Արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ հրատարակվում է Վ. Ղազարյանի անդրանիկ մենագրությունը՝ “Սարգիս Պիծակ” աշխատությունը, որը նվիրված էր կիլիկյան մանրանկարչության կարևորագույն դեմքերից մեկի՝ XIV դ. առաջին կեսի մանրանկարիչ Սարգիս Պիծակի ստեղծագործության ուսումնասիրությանը: Մատենադարանի ձեռագրերի հիման վրա հետազոտողը ներկայացնում է պիծակյան ձեռագրերում Մեծ Հայքի և կիլիկյան մանրանկարչական արվեստի սինթեզը պայմանավորող պատմական, գաղափարական-գեղարվեստական նախադրյալները, հետազոտում մանրանկարների պատկերազրությունը, Պիծակի արվեստի ոճական-կառուցվածքային առանձնահատկությունները, որոշում է նրա տեղն ու դերը հայ միջնադարյան մանրանկարչության հարուստ պատմության մեջ: Վ. Ղազարյանի գիտական ուսումնասիրության մեջ Կիլիկյան Հայաստանի վերջին մեծանուն մանրանկարիչը ներկայացված է նորովի, որպես ոչ թե անկումնային նկարիչ, այլ՝ նորարար, որը դիմում է պատկերային և պատկերագրական նոր համակարգի, բերում է գունագծային նոր հետևողական մոտեցում, Թորոս Ռոսլինի ու կիլիկյան արվեստի ծաղկման շրջանի դինամիկ կոմպոզիցիաների փոխարեն ստեղծում երկրաչափորեն հավասարակշռված հորինվածքներ և հավասարակշռված դարձնում նույնիսկ միմյանց վրա պատկերված կոմպոզիցիաները:

Բոլորովին այլ խնդիրներ են առաջադրված և մշակված 1984-ին հրատարակված “Սյուժետային մանրանկարը Կիլիկիայում (XIII դարի վերջ – XIV դարի սկիզբ)” մե-

նագրության մեջ, որտեղ ներկայացվում են ավետարանական պոլեմիկայի պատկերային անմիջական վերարտադրության եղանակները, դրանց անտիկ և քրիստոնեական ակունքները, վերարտադրության պատկերագրական-սիմվոլիկ կոդը: Տարբեր ձեռագրերի համեմատական վերլուծությամբ արվեստագետը ցույց է տալիս ավետարանիչների պատկերների պատկերագրական էվոլյուցիան, ներկայացնում ամենահարուստ՝ «Ութ մանրանկարիչների ավետարանի» (Մատ. - 7651) մանրանկարների նկարագրական ցանկը: Հեղինակը փորձել է ճշտորեն առանձնացնել այն պատկերները, որոնք ուղղակի, գրեթե նույնությամբ արտանկարված են հունական X-XI դդ. մի նշանավոր ձեռագրից (Ֆլորենցիա), ուսումնասիրել ոչ միայն հիմնական, այլև երկրորդական թեմաների պատկերագրությունը:

Դոկտորական ատենախոսության հիմնական արդյունքների հիման վրա 1995-ին հրատարակվում է Վ. Ղազարյանի «Խորանների մեկնություններ» ուսումնասիրությունը, իսկ 2004-ին՝ «Մեկնությունը խորանաց (Արվեստի տեսության միջնադարյան հայկական բնագրեր)» աշխատությունը՝ տասներկու տեքստերի մանրամասն տարբերություններով:

2009-ին հրատարակվում է Ա. Աղասյանի, Մ. Հասրաթյանի, Հ. Հակոբյանի և Վ. Ղազարյանի «Հայ արվեստի պատմություն» կոլեկտիվ հիմնարար աշխատությունը, որն ամփոփում է հայ արվեստի գլխավոր ճյուղերի, այսպես կոչված, «պլաստիկ արվեստների»՝ ճարտարապետության և կերպարվեստի զարգացման պատմությունը՝ հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը: Աշխատության հեղինակները 2009 թ. արժանանում են ՀՀ Պետական մրցանակի՝ կերպարվեստի ոլորտում:

Հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատմական ուղին է լուսաբանվել Վ. Ղազարյանի և Հ. Հակոբյանի «Հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատմություն» աշխատությունում (2012), որտեղ առանձնացված են ճարտարապետական քանդակագործությունը, վաղ միջնադարյան կոթողները, խաչքարերը, որմնանկարչությունը, մանրանկարչությունը, դեկորատիվ-կիրառական արվեստը և սրբապատկերը:

Վ. Ղազարյանը մասնակցել է տասնյակ միջազգային գիտաժողովների Հայաստանում, Արցախում, Վրաստանում, Ռուսաստանում, Իտալիայում, ԱՄՆ-ում, դասախոսություններ կարդացել Մոսկվայի պետական համալսարանի և Գերմանիայի Վարբուրգի համալսարանի սաների համար (Երևանում ու Դիլիջանում), ամառային դասընթացներ վարել Վենետիկի Ֆոսկարիի համալսարանում:

Վ. Ղազարյանը խմբագիր է մի շարք գիտական աշխատությունների, թարգմանությունների՝ ռուսերենից, անգլերենից, գերմաներենից և գրաբարից:

Արդյունաշատ է վաստակաշատ արվեստագետի մանկավարժական գործունեությունը: Տասնամյակներ շարունակ դասավանդելով Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայում (ԵԳՊԱ)՝ նա իր փորձն ու գիտելիքներն է փոխանցում ապագա արվեստագետներին: 2000 թ. առ այսօր նա ԵԳՊԱ-ի արվեստագիտության և

հումանիտար առարկաների ամբիոնի վարիչն է, գիտական խորհրդի անդամ է, ԵԳՊԱ «Տարեգրքի» գլխավոր խմբագիրը:

Վ. Ղազարյանը դասախոսել է նաև ԽՍ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում (ՀՊՄՀ), ղեկավարել պետական ավարտական քննությունների հանձնաժողովները:

Անուրանալի է Վ. Ղազարյանի ներդրումը երիտասարդ գիտական կադրերի պատրաստման գործում. նրա ղեկավարությամբ պաշտպանվել է թեկնածուական 28 ատենախոսություն: Նրա սաներն այսօր աշխատում են ինչպես ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտում, այնպես էլ՝ ԵԳՊԱ-ում, Երևանի պետական համալսարանում, Մատենադարանում, Հայաստանի պատմության թանգարանում, Հայաստանի ազգային պատկերասրահում, ՀՊՄՀ-ում և այլուր:

Գիտական և մանկավարժական աշխատանքներին զուգընթաց՝ Վ. Ղազարյանը զբաղվել և զբաղվում է նկարչությամբ. 2002 թ. Հայաստանի նկարիչների միության անդամ է: Չնայած մշտական զբաղվածությանը՝ նա չի թողել տարբեր տեխնիկաներով նկարելը, որի արդյունքը եղավ 2002 թ. Նկարիչների միության սրահում արվեստաբանի նկարների ցուցահանդեսն ու 2008 թ. ԵԳՊԱ-ի տեր և տիկին Բոյաջյանների ցուցասրահում կազմակերպված նկարների անհատական ցուցահանդեսը: 2015 թ. էլ նրա նկարների անհատական ցուցահանդեսը կազմակերպվեց Նկարիչների միության սրահում: Օրերս՝ հոբելյանին ընդառաջ, հրատարակվեց Վ. Ղազարյանի նկարների պատկերագիրքը:

1997-ից Հայաստանի գրողների միության անդամ միջնադարագետ արվեստաբանի ստեղծագործական գործունեության մեջ կարևոր տեղ է գրավում պոեզիան. 2016-ին ՀՀ մշակույթի նախարարության աջակցությամբ «Նաիրի» հրատարակչությունը լույս ընծայեց Վ. Ղազարյանի բանաստեղծությունների և ռուսերենից, անգլերենից ու գերմաներենից կատարած բանաստեղծական թարգմանությունների (Մայակովսկի, Գյոթե, Շեքսպիր, Օսկար Ուայլդ, XX դ. անգլո-ամերիկյան պոեզիա) «Պատուհաններ: Բանաստեղծություններ» խորագրով ժողովածուն, որը նվիրեց «նրբագույն բանաստեղծ և Նարեկավանքի դպրոցը լուսաբանող սիրելի Հրաչյա Թամրազյանի հիշատակին»:

Գիտական ու գիտակազմակերպական վաստակի համար Վ. Ղազարյանն արժանացել է ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչման (2006), պարգևատրվել ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության «Չուշամեղալով» (2008), ԳԱԱ Պատվոգրով (2003) ու Վաստակագրով (2018):

Զերմորեն շնորհավորելով մեր գործընկերոջը հոբելյանի կապակցությամբ՝ մաղթում ենք արևշատություն և գիտաստեղծագործական նորանոր նվաճումներ:

ԱՆՆԱ ԱՍԱՏԹԱՆ